

час підготовчого провадження, формою реалізації якого, згідно ст. 197 ЦПК України, виступає підготовче засідання. Водночас, відповідне засідання при розгляді справи у порядку спрощеного позовного провадження не проводиться (ч. 3 ст. 279 ЦПК України)» [4].

Таким чином, враховуючи вищевикладене, можна дійти до висновку про те, що участь прокурора у справах про відновлення втраченого провадження у випадку, якщо останній не був учасником справи, має певні процесуальні складнощі. На нашу думку, було б доцільно внести зміни до ч. 3 ст. 56 ЦПК України, передбачивши право прокурора, який не був учасником справи, звертатися до суду із заявою про відновлення втраченого судового провадження, а також можливість вступу у справу про відновлення провадження прокурора, який не був учасником справи, на будь-якій стадії судового розгляду, оскільки прокурор згідно із законом має право звертатися до суду в інтересах інших осіб та держави, а це, у свою чергу, є гарантією дотримання вимог статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.

2. Ухвала Слов'янського міськрайонного суду Донецької області від 23.04.2018 у справі № 0551/7069/2012. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/73581281?q=%22%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%BE%D1%80%22&links_npa=T04_1618%2010903.

3. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 р. №1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.

4. Гузе К. А. Форми участі прокурора в цивільному судочинстві при розгляді малозначних справ. *Малозначні спори: європейський та український досвід вирішення* : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (23 листоп. 2018 р.). К. : Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», 2018. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14840/Huze_formy_uchast_i_prokurora_v_tsyvilnomu_sudochynstvi.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

УДК 347.948

Анастасія ТЕРЕЩЕНЯ,

здобувач Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Національної академії внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук ***Курдан Богдан***

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ В СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ ЕКСПЕРТА З ПИТАНЬ ПРАВА

Норми статті 73 Цивільного процесуального кодексу, статті 70 Господарського процесуального кодексу та статті 69 Кодексу адміністративного судочинства включають рівні за сутністю положення: експерт з питань права є учасником судового процесу, може залучатися до

розгляду справи судом, повинен мати науковий ступінь та бути визнаним фахівцем у галузі права.

Проте змісту та об'єму прав і обов'язків цього учасника притаманні свої особливості. Експерт з питань права зобов'язаний явитися до суду за викликом, відповідати на поставлені запитання, надавати роз'яснення. Також має право брати участь у судовому засіданні за допомогою відео конференції. Коли експерт з питань права не володіє певними знаннями, він може відказати від участі у процесі, також такий експерт наділений правом знати мету свого виклику до суду.

Також, ми хотіли б зауважити, що з ціллю повного врегулювання участі в судовому процесі експерта з питань права, у раніше зазначених кодексах слід було б передбачити норму, за якою суд зобов'язаний ухвалити окремий документ в разі, коли виявить, що експерт з питань права встановив неправдивий висновок щодо, наприклад, змісту норм іноземного права. Як приклад того, що в суд може бути надано документ, який містить хибний зміст норм іноземного права, зазначимо Постанову Вищого господарського суду України від 6 березня 2017 р. у справі № 907/930/15 [1].

Тут ми стикаємось з другою недоробкою кодексів, а саме невизначеність процедури залучення експерта з питань права в процес. Частина 1 статті 73 ЦПК України нам повідомляє стосовно цього наступне: «Рішення про допуск до участі в справі експерта з питань права та долучення його висновку до матеріалів справи ухвалюється судом». Утім хто повинен заявити відповідне клопотання чи суд самостійно зі своєї ініціативи залучає такого експерта, в кодексах не визначено.

Повертаючись до процесуального статусу та ролі експерта з питань права, можна помітити наступне. Цей інститут, хоч і є новітнім для України, але вже тривалий час існує в міжнародному праві. Найбільш знаним прикладом є так звані «amicus curiae», що буквально перекладається «друг суду». Це особа (до того ж, не тільки фізична), яка не є процесуальною стороною по справі, посідає виключними правничими або спеціальними знаннями з поважної теми, що має місце в конкретній справі, і водночас бере участь в її розгляді з метою сприяння винесенню справедливого судового рішення.

У результаті своєї роботи такі «друзі суду» надають суду, що розглядає конкретну справу, «amicus curiae brief», тобто їх судження, розуміння, звіт. Якнайбільше широковідома така форма правової експертизи є у США та Великій Британії, однак інколи вона застосовується і в країнах з правовими системами континентального права.

За статтею 8 Закону України «Про міжнародне приватне право», у процесі ужитку права іноземної держави суд чи інший орган канонізує зміст його норм згідно з їх формальним тлумаченням, практикою уживання й доктриною у належній іноземній державі. З метою встановлення змісту норм права іноземної держави суд чи інший орган може звернутися в установленому законом порядку до Міністерства юстиції України чи інших компетентних органів та установ в Україні чи за кордоном або залучити експертів. Тобто Закон України «Про

міжнародне приватне право» закріплює декілька шляхів установлення змісту норм іноземного права. Один із них – залучення експерта. Натомість у юридичній літературі доречно вказується на те, що законодавець жодним нормативно-правовим актом України не установив правосуб'єктність такого експерта, не розкрив зміст правової конструкції «залучення експерта» тощо [2; 3].

У нас теж можна сформувані приклади притягнення сторонніх чи внутрішніх спеціалізованих органів та організацій для надання допомоги судам, однак вони обходять саме найвищих судових установ України. Наприклад, Конституційний Суд, часто розсилаючи належні запити до провідних юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ, отримує висновки, які зазвичай мають форму висновку науково-правової експертизи, проведеної відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну експертизу».

У юридичній літературі зачіпають питання про потрібність формування єдиної галузі – процесуального права чи судово-процесуального права – із зосередженням його основоположних засад у єдиному процесуальному кодексі, який би як уловив головні засади судового процесу, так й вмістив би атрибути юридичних процесів і їх процедуру [4].

Запровадження до складу учасників судового процесу експерта з питань права відповідає вимогам законодавства України та має початок в джерелах права іноземних держав. Інститут експерта з питань права схвалюватиме формуванню в Україні самостійної, результативної й очікуваної судової політики. Разом із тим норми ЦПК, ГПК та КАС у частині встановлення процесуальних прав та обов'язків експерта з питань права, порядку дослідження експертного висновку тощо вимагають унесення переіначень і довершень.

Список використаних джерел

1. Постанова Вищого господарського суду від 6 березня 2017 р. у справі № 907/930/15. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/65229556>.
2. Кармаза О.О. Проблеми застосування в нотаріальному процесі норм іноземного права. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2015. Випуск 4. Том 1. С. 110–114.
3. Міжнародне приватне право : підручник за ред. А.С. Довгерт, В.І. Кисіля. 2-ге видання. К. : Алерта, 2014. С. 224–233.
4. Курило М.П. Цивільстичний процес в умовах проведення судово-правової реформи. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 1. С. 124 – 129.
5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV (в редакції Закону України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII і подальшими змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
6. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII (в редакції Закону України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII і

подальшими змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>.

7. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (в редакції Закону України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII і подальшими змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.

8. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>.

УДК 347.61/64

Ганна ЧУРПІТА,

професор кафедри цивільно-правових
дисциплін Національної академії внутрішніх
справ, доктор юридичних наук, професор

ПОНЯТТЯ ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ У ПОРЯДКУ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

24 лютого 2022 року в Україні запроваджено воєнний стан – особливий правовий режим, що вводиться у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Під час воєнного стану у системі юридичних гарантій, що забезпечують здійснення будь-яких прав, першочергове значення належить їх захисту, за допомогою якого досягається відновлення становища, що існувало до порушення, попередження і припинення протиправних дій. Ще у Стародавньому Римі говорили: «Ibi jus, ibi remedium», що в перекладі означає: де право, там і засоби його захисту. Отже, нормальна життєдіяльність суб'єктів права неможлива без забезпечення надійної охорони та захисту належних їм прав [1, с. 53].

Відомий радянський цивіліст В. П. Грибанов свого часу також писав: «Суб'єктивне право, яке надається особі, проте не забезпечується від його порушення необхідними засобами захисту, є лише «декларативним» правом» [2, с. 153].

Цілком очевидно, що питання, які стосуються судового захисту прав, є ключовими для науки цивільного процесуального права, адже ефективність судового захисту пов'язана із належним виконанням судом завдань цивільного судочинства, досягнення яких опосередковується спеціальною метою – захистом порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Крім того, захист порушеного права як мета